

סיפורי עם הנצח

הסיפור שלי, שלך, שלנו.
מאת: יקי מנדלסון

6

1

דמות דיוקנו של אבא

ליל ראש השנה במחנה העבודה והדיכוי שטייניג. פנחס מנחם פייבלוביץ שבור ורצוף יוצא לחצר. הוא מקיף את הצריף ומתיישב על גדם של עץ צפצפה. גופו כבד, עיניו כבויות. ייאוש עז ובלתי נשלט מתפשט בגופו. נדמה לו כי כשל כח הסבל, אין הוא יכול להמשיך יותר.

עיניו נעצמות והנה חלום. לנגד עיניו צפות ועולות תמונות. בתחילה מטושטשות, אך הנה הן מתבהרות. לפניו הבית החם, בית אבא. הנה הוא ניצב בחדר הכניסה הגדול, שולחן העץ מכוסה במפה לבנה. ומי זאת הקרבה לשולחן? הזוהי אמא? אמא! הוא מתבונן בפניה המאירות. בידיה שתי פמוטי כסף מבהיקים. אמא מניחה אותן על השולחן. מאחור מגיח אבא, לבוש בבגדי החג. לראשו שטריימל פרוותי מהודר. עיניו נוצצות, בידיו מחזור התפילה העתיק עם כריכת העץ המגולף בעיטורים מרהיבים, במרכזו קבר רחל הניצב בדרך אפרתה היא בית לחם.

התמונה מתחלפת באחת, והנה הוא ניצב בבית הכנסת. רעדה אוחזת בו. גל חום שוטף את גופו ואגלי זיעה רטובים מבצבצים במצחו, מתגלגלים לאורך גוו. בית הכנסת מלא על כל גדותיו. יהודים מכל הגוונים ממלאים אותו. פנחס פוסע לעבר כותל המזרח, עיניו מביטות בפנים המיוזעות, אזניו קולטות אנחות, יום הדין הגיע. אבא יושב במקומו המיוחד, הנכבד. ראשו רכון מתחת לטליתו. מעיניו זולגות דמעות. אבא, מדוע אתה בוכה? רוצה פנחס לשאול. והלא צדיק אתה, הלא אני הוא

השובב?! בעזרת הנשים עומדת אמא. בידה מחזור עם פירוש בידיש. במחזור זה גם מקובצים משליו של המגיד מדובנה, אותם הייתה מקריאה בקול שקט לפנחס ואחיו שהיו מקשיבים בעיניים גדולות.

באזניו של פנחס עולים צלילים של ניגון עתיק. החזן פותח בתחינה הידועה: "לדוד מזמור, לה' הארץ ומלוואה, תבל ויושבי בה". הקהל נרעד. פרצי בכי נשמעים מעזרת הנשים.

פנחס נרעד כולו, מתנער הוא מחלומו ולפתע הוא מזנק ממקומו כנשוך נחש. מפיו פורצת זעקה בת שתי מילים: אבאל'ה! אמאל'ה! קורעת זעקתו את דממת הלילה ומפלחת את ליבו. הוא צונח תחתיו חסר אונים. חוזר הוא באחת אל מציאות חייו, כאן במחנה. יושב הוא כמאובן על האדמה הקרה. כל הלילה ישב. אל מול עיניו צצות שוב התמונות הקשות ואוחזות בו באכזריות. בן 16 היה כשיצא ללא נטילת רשות מבית הוריו. שם פעמיו לקיבוץ בורוכוב בוורשה. החלטתו נחושה הייתה לעלות לארץ ישראל. לא עזרו תחינות הוריו ובני המשפחה. אהבתו הגדולה לכל משפחתו לא יכלה לכבות את חלומו הבוער בקרבו לבנות עתיד חדש בארץ אבות. בבית חסידי גדל. שמו כשם בנו של האדמו"ר מגור אשר בחצרו הסתופפה משפחתו, אך הוא נחוש היה בדעתו להכות יתד בארץ הנכספת.

המלחמה טרפה הכל. הפצצות נחתו על וורשה העיר והטיחו אותו באכזריות אל שטף האירועים האכזריים. פנחס שם פעמיו הביתה, אל בית הוריו. המפגש היה קורע לב, כאילו שב מן השאול. הוריו לא ציפו לראותו, חשבו כי כבר עזב את הארץ. הם אחזו בו ברעדה, נאחזים בגופו המוצק בלא לדעת כי גם בו נבקעו כבר סדקים בעטים של מכות והשפלות שספג בדרכו אליהם. רק כמה ימים נמשך האיחוד המחודש. לפתע,

סיפורי עם הנצח

© יקי מנדלסון

Yakimen7@gmail.com

ט
ל
א
ב
ה

ללא התראה, נקרא פנחס להתייצב לעבודה. הוריו ניסו במר ייאושם להוציאו מהרשימה אך ללא הועיל. עוד זוכר הוא את דמותם מגיעים בריצה מתנשפת לכיכר בו עמדו המשאיות. עוד הספיקו להעיף מבט חטוף אלה באלה, לנופף בידם ודמותם נמוגה בחשיכה, לתמיד.

פנחס נשלח למחנה. עם שחר הוא נשלח לעבוד בניקוז שדות וייבוש שלוליות, תחת מכות מגלב רץ הוא בחולות טובעניים מבוקר עד ליל, עד שנפל באפיסת כוחות. על גבו הופיעו מורסות דלקתיות. יודע הוא היטב מה יהיה גורלו אם ילך למרפאה, אך מצבו מחמיר מיום ליום. יום אחד מחליט חברו לנתחו. הוא פותח בעצמו את פצעיו, מנקה אותם ומציל את חייו. רק הצלקות הרבות נשארו על גבו לתמיד, עדות אילמת למעשה החסד הגדול.

חסדים של אמת המשיכו ללוות אותו בדרכו, חסדי חבריו. היה זה במחנה רדז'אוויל. מגפת הטיפוס אחזה גם בו. כבר שכב הוא על ערש דווי, ביקש מחברו לקרוא עמו את הווידוי ואיבד את הכרתו. שלושה ימים ישן. כשהתעורר מצא עצמו בערימת המתים. הוא זחל בחזרה אל הצריף ובקול חלוש לחש: "חתיכת לחם. בבקשה תנו לי לחם". דממה הייתה באוויר. כאילו איש לא שמע את לחישותיו. וכי מי יכול לוותר על לחמו? לפתע, קול איושה נשמע. חברו יצחק מאיר ירד בכבוד מדרגשו. בידו חתיכת לחם. "קח פנחס, קח ותחי נפשך", הוא אמר. חברים נוספים התקבצו סביבו, צובטים עבורו פירורים מלחמם, צובט גם ליבם, אך הם דבקים בבחירתם להציל את חברם. פנחס חזר לחיים.

הגיע חג הפורים במחנה גרוס רוזן. שוכב פנחס על דרגשו לאחר עוד יום עבודה. ולפתע, קול נשמע. שניים מחבריו

סיפורי עם הנצח

© יקי מנדלסון

Yakimen7@gmail.com

ה
ב
א
ה
ט
ל

מזנקים ממשכבם בחשכת הצריף. מפיהם פורצות המילים בשטף, בהתרגשות: "יהודים, אחים", הם קראו, "פורים היום, אמנם קשה ומר מצבנו אך כל תיפול רוחנו. גם המן בן זמננו נפול ייפול כי נצח ישראל לא ישקר". פנחס נרעד. פחד ושמחה אחזו בו. לפתע החלו השניים לשיר. עם הניגון הוסרו המחיצות והפחדים, הדמעות זלגו, הלבבות נפתחו, ומנות חיים חדשות זרמו אל הנפשות העייפות של פנחס וחבריו. למחרת פרצו אל הצריף הממונים. דרשו לדעת בתוך עשר דקות מיהם הפושעים, אך איש לא דיבר. בתוך דקות החל מסע רצחני של ריצה אינסופית מלווה במכות ועינויים. היהודים גנחו ורצו עד כלות. בלב כולם חרדה אחת הייתה, שמא ישברו השניים ויודו. כאשר ראו הרצים כי אחד מהשניים עומד להישבר ולמסור עצמו, תמכו בו ולחשו באזנו ללא הרף: "לא, אנא לא, תחזיק מעמד, כולנו ערבים זה לזה".

המלחמה הסתיימה, פנחס עלה לארץ ישראל באניית המעפילים "התקווה". הוא מצא את אחיו אברהם, היחיד שניצל מכל משפחתו. נעצר בקפריסין ובבוא היום הקים את ביתו בחיפה. הוא השתתף במלחמת השחרור ונלחם בקרבות קשים ברמת רחל ובצפת.

עם שובו לביתו מהמלחמה הוא נופל למשכב. חומו עולה והרופאים מזהים מחלה אנושה. גידול בגופו. נדרש ניתוח מסובך, הם אומרים, וקובעים תאריך לניתוח דחוף. יומיים לפני הניתוח, והנה חלום. ובחלומו רואה הוא את עצמו בחללו של אולם גדול, מלא יהודים ישישים, כולם עטופים בטליתות. לפתע, ניגש אליו יהודי קשיש ובקול רך ומלא חום פונה הוא אליו ואומר: "פנחס, פנחס בני. מדוע לא קיימת את צוואתו של אביך, מדוע הפסקת להניח תפילין?"

סיפורי עם הנצח

© יקי מנדלסון

Yakimen7@gmail.com

פנחס התעורר בבעתה. גופו רעד ללא הרף. אכן, נכון הדבר. בתחילה, במחנות לא הניח תפילין מאונס ובהמשך מתוך ההרגל. מחשבות התרוצצו בראשו. הוא מזעיק את ציפורה אשתו ומבקש כי תביא את התפילין מהבית. בתוך שעה קלה הוא עטור בתפיליו, מתפלל בדבקות ובדמע שלא זכר כמותם, מבקש הוא סליחה מאביו שעבר על צוואתו וצונח רטוב וחלש בחזרה על משכבו.

אחר הצהריים הגיע פרופסור פוזנר לראות את פנחס לפני כניסתו לניתוח. הוא מביט בצילומי הרנטגן ונוזף באחות: "מדוע החלפת את הצילומים בצילומי חולה אחר?" האחות מתגוננת אך הרופא משסע את דבריה: "אל תבלבלי את המוח", הוא אומר, "הצילומים הוחלפו. אני מבקש לעשות חדשים ומחר בבוקר אבוא לראותם. והפעם, השגיחי בבקשה היטב". למחרת שב הרופא. כאשר לקח את הצילומים אחז הרעד בידו והוא החל למלמל שוב ושוב: "לא יאומן, לא יאומן". הוא הזעיק למקום את חבריו שעמדו משתוממים גם הם. "איני אדם מאמין, רחוק מזה". אומר הרופא, "אך אודה ואתודה כי מה שהתרחש ליהודי הזה הוא מעשה ניסים של ממש, אין מילים בפיו".

זכיתי להכיר את פנחס מנחם באופן אישי. נפגשנו כמו שרבים אחרים פגשו בו לא משום שבאו אליו, אלא מפני שהוא בא אליהם. שנים על שנים כיתת הוא את רגליו מעירו חיפה לכל מוסד חינוכי וציבורי ברחבי הארץ. לנגד עיניו עמדה השליחות, צוואת הנרצחים, זכור. לא תשכח! לא בקלות בא פנחס לידי כך. במשך שנים הוא שתק. נצר בליבו את הכאב והאובדן ולא יכול היה להעלותו על דל שפתיו, ובוודאי לא על הכתב.

סיפורי עם הנצח

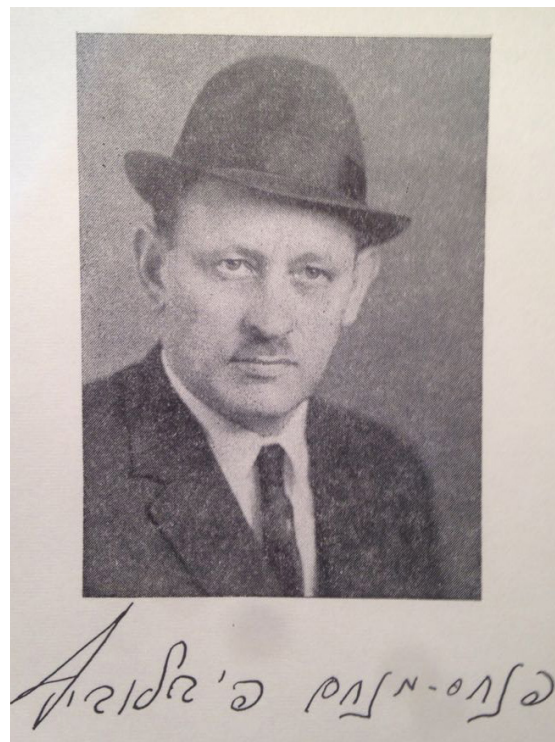
© יקי מנדלסון

Yakimen7@gmail.com

כאשר התגייס בנם של פנחס וציפורה לצה"ל עשו הוריו סעודת הודיה. מאושרים היו על שזכו כי בנם יהיה חייל בצבא ישראל. באהבתו הגדולה לעם ולארץ, ומתוך דחף וייסורים החל פנחס לכתוב את זיכרונותיו. "היו אלה ימים נוראים", אומרת ציפורה אשתו, "לכתיבה התלווה סבל רב ביותר. במשך חודשים פחדנו לזוז בבית כדי שלא להפריעו, וביחד איתו עברנו שוב את תשעה עשר המחנות והתחנות אותם עבר. ביניהם מחנות אושוויץ, גרוס רוזן, ומאוטהאוזן. פנחס סיים את הכתיבה שבור ורצוף, ואנו עמו".

נפלאות הן דרכי בני אדם, בחייהם ובמותם. במה מתקיים האדם? בפת לחם ומעט מים, בחלומותיו ובחבריו. במקום בו נגמרות המילים והמחשבות, התוכנות והידיעות, ועומד האדם לבדו צפה ועולה דמות דיוקנו של אביו ומאירה מחדש את דרכו.

(על פי ספרו של פנחס מנחם פייבלוביץ',
"מפי אוד מוצל", חיפה תשכ"ט)

סיפורי עם הנצח

© יקי מנדלסון

Yakimen7@gmail.com